

Naděžda Vojtková

Raná výuka cizích jazyků z evropské perspektivy

Stále více rodičů i učitelů si dnes klade otázku, od kdy by se děti měly začít učit cizí jazyky, trend výuky cizích jazyků ve stále mladším věku je neodmyslitelným tématem také pro vzdělávací politiku země nejen v rámci Evropy, ale i mimo ni. Zatímco odborníci doposud zjišťují, zda je výuka cizích jazyků u mladších žáků efektní, vlády jednotlivých zemí podléhají tlakům veřejnosti a cizí jazyky zavádějí do vzdělávání ve stále nižších ročnících. Na to, jakých výsledků a pokroků v osvojení cizího jazyka žáci dosahují a jaké faktory přispívají k úspěšnému rozvoji jejich kompetencí v cizích jazycích, se zaměřuje mezinárodní výzkum ELLIE (Early Language Learning in Europe), který se této problematice věnuje již šest let. I když Česká republika není do výzkumu zahrnuta, výstupy z projektu pro ni mohou být více než inspirativní.

V České republice se hranice zahájení výuky cizího jazyka od 90. let minulého století postupně snižuje. V současné době žáci začínají s povinnou výukou cizího jazyka ve 3. ročníku základní školy a mnohé školy nabízejí výuku cizích jazyků již od prvního ročníku, což v očích veřejnosti většinou zvyšuje atraktivitu a konkurenceschopnost školy. Mnozí rodiče hledají i předškolní instituce, které nabízejí jazykovou výuku a jejichž počet dnes rapidně narůstá.

V tomto článku se nebudeme zabývat argumentací, zda výuka v mladším věku je, či není efektivní. Tato problematika byla zpracována v mnoha zahraničních a nově i českých publikacích (např. Najvar, 2010). Záměrem našeho článku je podívat se na výstupy a závěry z dlouhodobého mezinárodního výzkumného pro-

jektu, zjistit, jaké faktory přispívají k efektívni výuce jazyka u mladších žáků, a najít v něm inspiraci pro výuku žáků na prvním stupni základních škol v České republice.

Co je to ELLIE

Projekt ELLIE (Early Language Learning in Europe, český Raná výuka jazyků v Evropě) vycházel ze skutečnosti, že většina evropských zemí snižila hranici výuky cizích jazyků ve snaze umožnit lepší komunikaci. Dosavadní výzkumy se síce zaměřují na to, jakým způsobem vyučovat cizí jazyky ve třídách s mladšími žáky (Cable et al., 2010), avšak pojednávají pouze o jednotlivých zemích, školách či třídách. Snahou autorů ELLIE bylo vytvořit studii, která by byla rozsa- hem větší a která by popsala, jak se vyučují cizí jazyky u mladších žáků v běžných třídách napříč evropskými zeměmi. Jejich záměrem bylo také najít společné znaky a faktory, které ovlivňují výuku cizího jazyka a mohou vést k jejich efektívnějšímu rozvoji.

Studie začala v letech 2006/7 stanovením rozsahu výzkumu a vyhodnocením potenciálu využití výsledků. Následoval tříletý výzkum (2007–2010), ve kterém spolupracovaly výzkumné týmy z Anglie, Itálie, Holandska, Polska, Španělska a Švédska, které byly částečně financovány z prostředků Evropské komise, a tým z Chorvatska, který byl financován Britskou radou. Země byly vybrány tak, aby reprezentovaly co nejširší spektrum charakteristik, a to po stránce geografické, jazykové, kulturní, ekonomické. V každé zemi se studie účastnilo

šest až osm škol, jejichž výběr byl podmíněn jejich lokací a velikostí. Zasadním požadavkem při výběru škol bylo, aby se jednalo o školy stát- ní, v nichž vynucují kvalifikovaní učitelé a navštěvuje je minimálně 50 procent žáků, jejichž mateřským jazykem je úřední jazyk dané země. Výzkumu se zúčastnilo celkově 1 400 dětí, v každé zemi byl do výzkumu vybrán vzorek 170–200 dětí ve věku 7–8 let se svými učiteli, řediteli škol a rodiči. Ti všichni se účastnili rozhovorů a vyplňovali dotazníky. Po dobu tří let se získávala data o zkušenostech žáků z výuky jazyků, sledovaly se jejich pokroky a pro získání detailnějších informací byly využity skupiny šesti žáků z každé třídy, se kterými byly vedeny detailní rozhovory. Země zúčastněné v projektu využívaly stejně výzkumné nástroje, které zahrnovaly např. popisy škol, rozhovory s učiteli, řediteli, rodiči i žáky, dotazníky, následně v hodinách a různé jazykové testy.

Dělitel studie a její rozsah jsou v současné době ojedinelé a umožňují vytvození některých všeobecně platných závěrů, které mohou být využity jako inspirace pro učitele, ředitele, odpovédné pracovníky ve školství určující jazykovou politiku státu a pro vzdělavatele budoucích učitelů. Mý se však zaměřuje pouze na ty výsledky výzkumu ELLIE, které se vztahují k samotným žákům.

Mladší žáci – co je motivuje a co odrazuje?

Autoři výzkumu se zaměřili na postoje a motivaci mladších žáků v průběhu výuky cizího

jazyka. Dotazníky, v nichž žáci pomoci emotionálních vyjadřovali své pocity ohledně výuky cizího jazyka, byly konfrontovány s informacemi od rodičů a učitelů a s pozorováním vyučovacích hodin. Srovnání odpovědí na samém počátku výzkumu, tj. na začátku výuky cizího jazyka, a v závěru výzkumu, tj. po třech letech výuky přineslo některé zajímavé poznatky. Na počátku výuky bylo evidentní, že většina žáků se začínala učit jazyk s velkým nadšením (70 %), třetina žáků vyjádřila své pocity jako neutrální (25 %) a pouze zlomek vzorku (4 %) měl pocity negativní. Napříč evropskými zeměmi je tedy zřejmé, že žáci vstupují do výuky jazyků s radostí. K zamýšlení však vede skutečnost, že po třech letech se proměnil poměr negativních a neutrálních pocitů (12 % a 20 %), úbytek nadšení nebyl příliš dramatičtý (68 % velmi pozitivních odpovědí). Z toho vyplývá, že ti žáci, kteří vstupovali do výuky s jistými obavami a rezervovaným přístupem, se spíše přiklonili na stranu negativních odpovědí. Ve většině zemí se počáteční výuka cizích jazyků považuje za motivující žáky a z výsledků výzkumu vyplývá, že výuka žáky nemožuje do té míry, aby změnila svůj neutrální či negativní postoj k ní. Naskytá se otázka, zda je to způsobeno velkou náročností, nebo naopak tím, že výuka žáky dostatečně myšlenkově nestimuje a mají pocit, že se učí málo. Často se totiž stává, že děti, které se začínají učit cizí jazyk, pracují s texty nebo aktivitami, které nejsou přiměřené jejich myšlenkovému rozvoji (např. překлады textů a různá gramatická cvičení jsou ukázkou velké náročnosti a naopak kladení otázek hledajících